

Уводна реч њосџујућњх уредника

Пред нама је трећњ тематски број *Иновација у наџави* посвећен настави српског језика и настави књижевности, а он, на изванан начин, прати континуитет претходна два. У тренутку кад су тек донесени нови програми за први циклус образовања, и баш зато, текстови у тему *Наџава српској језика и књижевности – савремени џресек* (2006) фокусирали су се на интерпретацију различитих тенденција унутар прописаних програма, анализу системских поставки, те на могућности тумачења и међусобног повезивања предложених садржаја. Иницијативу за избор тема и аутора тада је дао професор Александар Јовановић, који је недавно уредио други тематски број посвећен овом наставном предмету – *Од фонеме ка џекџу, од џекџа ка кулџури: о наџави српској језика и књижевности* (2015). Радови објављени у њему ставили су акценат на расветљавање узајамне условљености и прожетости предметних и методичких дисциплина, као и на трагање за ванпрограмским решењима. У анализе и истраживања уграђен је, по речима уредника, критички однос према питањима о којима се пише и у њима се дају, или бар слуте, другачије перспективе и иновативни увиди.

Изазови одрасџања и наџава српској језика и књижевности у великом степену следе већ постављени смер. Највећи број радова који се овде налазе произашао је из међународног научног скупа одржаног 26. и 27. маја 2017. године у Аранђеловцу, у коорганзацији Учитељског факултета Универзитета у Београду и учитељских и педагошких факултета из земље и региона, а у оквиру сесије под насловом *Проблеми и дилеме савремене наџаве језика и књижевности у џеорији и џракси*. У њиховом се средишту може уочити линија пресека која се односи на широко схваћене појмове *развој* и *одрасџање*, и то почев од усвајања језичке материје, разбијања предрасуда о одрастању и стварања темеља за разматрање табу тема, до освешћивања националних и идеолошких садржаја у књижевности за децу.

Три рада која чине први део темата усмерена су на анализу различитих аспеката програма, квалитета уџбеника и наставног процеса у оквиру предмета Српски језик. Понућене анализе уџбеника у функцији су расветљавања различитих, често неуједначених интерпретација садржаја, што је указало на потребу за кориговањем програмских захтева. Једно од решења односи се на дефинисање критеријума за редослед учења латиничних слова насупрот садашњем прописивању само једног могућег редоследа. Предлог да се прецизирају компоненте значења појмова из синтаксе које ће се изучавати на одговарајућем узрасту и системски развијати из разреда у разред постављен је насупрот садашњим непрецизним одредницама у програму. Препоручени путеви провере културе писменог изражавања постављени су у односу на постојеће несагласје између заступљености писмених састава и њихове ограничености у подстицању развоја ученика у различитим језичким стиливима (нпр. научно, администра-

тивном, публицистичком). У сва три рада акценат је на разумевању природе наставне грађе у односу на развојну концепцију наставе.

Други блок сачињен је од радова који промишљају сасвим нове моделе у учењу и естетском просуђивању ученика у основној школи. Разматрају се авангардне поетике и недопустивост њихове маргинализације у наставним програмима и основношколском образовању. Без темељнијег познавања поезије Александра Вуча многе друге канонске песничке појаве не могу се ни приближно разумети. Такође, померањем хоризонта читалачке рецепције младих и најмлађих на примеру пословично херметичне поезије Васка Попе, унутар методике, али и науке о књижевности, релативизују се узрасне поделе на „књижевност за одрасле“ и „књижевност за децу и младе“. Проблемима се приступа тако што се полази од конкретних поетика и самог дела, док се, насупрот томе, у неким методичким школама проблематизовање узрасних критеријума у настави књижевности сагледава само у општим дидактичким оквирима – тако ће нас рад усмерен на сагледавање наставничке перцепције развојних потреба ученика у Републици Македонији упознати са заступљеношћу појединачних облика рада у зависности од разреда који ученици похађају. Овај блок завршава се двома препорукама савременом младом читаоцу. Прва је заснована на примеру међусобног узглобљавања два дела Милована Данојлића – једне модерне басне и једног модерног *дилдунісромана* – којима је сродно то што се баве феноменом укључивања младог човека у друштвени живот, са свим траумама које такав иницијацијски процес подразумева. Друга препорука тежиште је текста који је посвећен Андрићевој приповеци „Бајрон у Синтри“, а овај рад веома добро показује како се у делима нашег нобеловца литерарни мотиви додирују и преосмишљавају, проговарајући о сложености људске природе и запитаности над светом.

Теме које побуђују полемичку свест код читалаца, било да говоре о мотиву смрти, покушавају да дефинишу шта спада у националну културу или пак имају за циљ да расветле могућа идеолошка читања у књижевности за децу, формирају последњу, трећу целину овог тематског броја. Разумевање потребе да се о смрти говори пружило је подстицај за методички приступ овој теми у настави књижевности, па се у два рада расветљавају управо такви правци деловања. За доминантан фактор обликовања наставног процеса издваја се искуство ученика, а као неки од најбитнијих циљева показују се уважавање различитости и развој емпатије, уосталом и стога што играју значајну улогу у школском одрастању. Сазревање ђака и њихово трагање за идентитетом несумњиво су одређени и уверењима, начином живота, обрасцима понашања и духовним творевинама народа коме припадају. Ови садржаји присутни су у књижевним делима која се изучавају у школи, чиме несумњиво подстичу спознавање националног идентитета, а што се може сматрати једним од циљева наставе српског језика и књижевности и образовања уопште. С друге стране, у појединим примерима и ови се садржаји могу проблематизовати уколико се ракурс анализе помери ка истраживању идеолошког говора. Тим, идеолошким аспектом књижевности за децу у широком дијахронијском луку бави се последњи рад у овом броју, који нарочито разматра педагошки дискурс као тежњу да се текст користи тако да корективно утиче на своје читаоце.

Ангажованост тематских бројева часописа *Иновације у настави* у највећој мери обликовали су образовни контекст и стварни проблеми и дилеме наставне теорије и праксе. Тако се у периоду доношења наставних програма акценат стављао на њихово вишедимензионално тумачење, док се у периоду најаве нових реформи тежи критичком промишљању садржаја, трага се за новим перспективама

у сагледавању функције наставе српског језика и књижевности и отварају се питања о којима се није много писало. У свим овде присутним радовима јасно се запажају ангажован ауторски поглед и снажно аргументован став према актуелним питањима, са тенденцијом да се уоче и дефинишу проблеми, као и да се предложи одговарајућа решења – програмска и системска или пак изванпрограмска која трагају за новим системима. Тежи се, с једне стране, модификовању постојећих структура, док су, с друге, у појединим радовима очевидни напуштање наставних оквира и улазак у простор несигурности. Потоњим се демонстрира смелост да се понуде нови критеријуми избора садржаја и нови увиди у смисао наставног процеса – од тога шта ученици могу или не могу, преко детабуизирања мотива смрти у књижевном делу, до сагледавања идеолошких матрица у текстовима намењеним најмлађим читаоцима. Таквим увидима пропитују се и руше важећи стереотипи о наставним садржајима, о ученицима, о њиховом развоју и разумевању света, о природи и функцији књижевности која им се намењује. Такви увиди, верујемо, сведоче и о изазовима сазревања саме Методике наставе српског језика и књижевности као наставне и научне дисциплине.

Валенти́на Хамовић

Вишња Мићић

Владимир Вукомановић Расијејорац